

A. A. Rjevusskiy-E. D. Maksimov, **Terskoe Kazaçe Voysko**, Veçe, Moskva-2014

Didem ÇATALKILIÇ*

Değerlendirmesini yaptığımız bu çalışma Rusya Federasyonunda 2007 yılından itibaren basımı yapılan “Kozak Tarihi” başlıklı yaklaşık 30 kitaplık bir dizi çalışmanın son ürünlerindedir. Bu seride Terek Kozakları ile ilgili basımı yapılan ilk çalışma ise 20. yy’ın başında Terek Kozakları hakkındaki çalışmaları ile tanınan ve bölgede görev yapan M. A. Karaulov’un (d.1878-ö.1917) “Terskoe Kazaçestvo” (Terek Kozakları, Moskva-2008, ss.318) başlıklı eseridir. V. A. Pottov’un “Dva Veka Terskago Kazaçestva (1577-1801), Tom I-II, Vladikavkaz, 1912” (Terek Kozaklarının İki Yüzyılı, Cilt 1-2); İ. Kravtsov’un, “Oçerk o Naçale Terskago Kazaçyago Voyska, Harkov, 1882” (Terek Kozak Ordusunun Başlangıcı Hakkında Yazı-

lar); K. K. Abaza’nın “Kazaki Dontsi, Uraltsı, Kubantsı, Tertsı, St. Petersburg, 1899” (Kazaklar, Don Kozakları, Urallılar, Kubanlılar, Terekliler); M. A. Karaulov’un “Govor Stanits Bivşego Mozdokskogo Polka Terskogo Kazaçego Voyska, Varşava, 1900” (Terek Kozak Ordusu Eski Mozdok Alayı İstasyonunun Ağız Özellikleri); İ. D. Kuznetsov’un “Terskie Kazaki i İh Ribnie Promıslı, St. Petersburg, 1901” (Terek Kozakları ve Onların Balıkçılık Zanaatları) ve “Sbornik Pravitelstvennih Rasporyajeniy po Kazaçim Voyskam, St. Petersburg” (Kozak Ordusu üzerine Hükümet Emirleri Külliyatı) başlıklı 1865-1907 yılları arasındaki gelişmeleri anlatan 43 ciltlik külliyat Terek Kozakları hakkındaki ilk kroniklerdir. Ayrıca Thomas Barrett’in “At The Edge of Empire: The Terek Cossaks And The North Caucasus Frontier 1700-1860” başlıklı çalışması da Terek Kozakları hakkında batıda yapılmış önemli bir çalışmadır.

Bu çalışma 16. yy’ın ortalarından 19. yy’ın sonuna kadar Terek Kozaklarının sosyal tarihi ve Dağlılar ile mücadelesi üzerinde durmaktadır. Kaf-

* Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, TDAE., Türk Tarihi Anabilim Dalı.

kasya'ya iskân ve bölge için savaş uzun yıllar Kozakların temel görevi olmuştur. Bu kitap ise Kozakların Kafkasya sınırlarındaki hikâyesini anlatmaktadır.¹

Söz konusu çalışma 2 kısımdan meydana gelmektedir. Çalışmanın “*Terekli Kozakları*” (s.3-207) başlığını taşıyan 1. Kısım A.A. Rjevusskiy'e , “*Terek Kozak Ordusu*” (s.208-363) başlığını taşıyan 2. kısmı ise E. D. Maksimov' aittir. Maksimov'un çalışması 1890 yılında Vladikavkaz'da; Rjevusskiy'in çalışması ise 1888 yılında yine Vladikavkaz'da basılmıştır. Çalışmanın “*Ekler*” (s.364-395) kısmında bölgedeki alaylarda görev yapan Kozakların sayıları tablolar halinde verilmiştir. Çalışma 395 sayfadan müteşekkildir.

1. kısım “*Terek Kozaklarının Tarihi*” (s.3-140), “*Kızılyar-Greben Kozaklarının Yaşamından*” (s.140-161), “*Greben Kozakları*” (s.162-182) ve “*Terek Kozaklarının Eski Şarkıları*” (s.182-207) olarak A.A. Rjevusskiy tarafından 4 temel başlıkta ele alınmıştır.

Yazar “*Terek Kozaklarının Tarihi*” başlıklı bu bölümde Kuzey Kafkasya'da Rus hâkimiyetinin öncüleri olarak adlandırdığı Terek Kozakları'nın üç yüzyıllık tarihinin özetini vermiştir. İvan Demuşkin, Prens Bekoviç Çerkaski'nin² 1717'de Hive'ye seferini anlatmıştır. 1774'te Naurskoy Stanitsalarının³ kahramanca savunması ve “Gürcü Askerî Yolu” (Военно-Грузинская дорога)⁴ ndaki eski askeri yerleşimleri, Terek Kozak Ordusunun 1877-1878 savaşına katılımları ve Terek Kozaklarının tarihi boyunca önemli olayların kronolojisi verilmiştir.

Yazar “*Kızılyar-Greben Kozaklarının Yaşamından*” isimli başlığı Dügün Gelenekleri ve Bahar Bayramı (Maslenitsa) adı altında iki alt başlıkta incelemiştir.

Yazar “*Greben Kozakları*”⁵ isimli başlık altında bölgede yaşayanların yerleşimlerini, ekonomilerini, çalışma ve beslenme biçimlerini, aile yapılarını, yas törenlerini, kadınların hayat tarzlarını, kıyafetlerini ve ev hayatlarını incelemiştir.

2. kısım “*Terek Kozak Ordusunun Kolonizasyon ve Ekonomik Hayatının Kısa Tarihi Anlatılması*” (s.208-237), “*Terek Kozakları Ordusu Topraklarının Kısa Coğrafi Anlatılması*” (s.237-250), “*Bölge Nüfusu*” (s.250-260), “*Tarım ve Toprak Mülkiyeti*” (s.260-296), “*Kozakların Tarımsal İşletmeleri*” (s.297-

¹ A.A. Rjevusskiy- E. D. Maksimov (2014). *Terskoe Kazaçe Voysko*, Moskva, s.2.

² Prens Bekoviç Çerkaski: Bir Kabardey prensidir. Hıristiyanlığı kabul etmeden önceki adı Devlet Giray Mirza'dır. 1714-1717'de Hive Hanlığı'na yapılan seferin lideridir. 1717'de vefat etmiştir.

³ Stanitsa: Büyük Kozak Köyü.

⁴ Güney Kafkasya ve Kuzey Kafkasya'yı Rusya'ya bağlayan tarihi yol.

⁵ Yazarın “*Greben Kozakları*” olarak adlandırdığı Terek Bölgesi Kozaklarıdır. Greben tanımı tamamen coğrafi bir tanımlamadır. 8 Şubat 1860 yılında Terek Oblastı'nın kurulmasıyla Terek Kozakları olarak adlandırılmışlardır.

323), *“Terek Kozaklarının Zanaat ve Dięer İşletmeleri”* (s.323-344), *“Terek Kozaklarının Vergileri ve Yüklümlükleri”* (s.344-354), *“Terek Kozaklarının Ekonomik Durumunun Genel Panaroması”* (s.354-363) olarak E. D. Maksimov tarafından 8 başlıkta ele alınmıştır.

Terek Kozakları 16.yy’dan başlayarak Rusya’nın Kafkasya’yı kolonizasyonun da baş aktörlerden biri olmuştur. Rusya’nın deyim yerindeyse sahip olduğu sömürge imparatorluğu düşüncesine eyaletlerinden biri olarak hizmet etmede aktif rol oynamıştır. 19. yy’da basımı yapılmış 2 eserin birleştirilerek basımının yapılması önemlidir. Ancak bahsettiğimiz kaynakları da kullanılarak müstakil olarak “Terek Kozakları” başlığını taşıyan bir çalışmanın yapılması da düşünölmelidir.